

Türkiye'nin Yeni Anayasası için Temel İlkeler

liberal düşünce, Sayı 66, Bahar 2012, s. 5-8

Bizler Liberal Düşünce Topluluğu mensupları olarak, Türkiye'nin içinde bulunduğu tarihî dönemde yeni bir anayasa hazırlanmasını zorunluluk olarak görüyoruz. Ülke olarak içinde bulunduğumuz siyasal ve toplumsal koşullar, 12 Eylül 1980 askerî darbesinin izlerini silmek ve birey-devlet ilişkilerini yeniden tanımlayabilmek için çok ciddi imkânlar sunmaktadır. Bu koşulların gereğini yerine getirmemek, başta siyaset kurumu olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve fikir hayatına yön veren aydınlar bakımından kaçırılmış bir fırsat olacaktır. Özgür ve çoğulcu toplum idealine bağlı Liberal Düşünce Topluluğu mensupları olarak bizler, bu tarihî fırsatın değerlendirilmesi amacıyla doğruluğuna inandığımız temel ilkeleri açıklayarak yeni anayasa sürecine katkı sunmak istiyoruz.

Bu büyük sorumluluğun gereği olarak, yeni anayasa konusundaki görüşlerimizi sunuyoruz.

- Bizler, liberal düşüncenin ilkeleri ve anayasacılık doktrininin geçmişine bakarak, hak ve özgürlükler karşısındaki en büyük tehdidin toplum içindeki en büyük organizasyondan yani devletten geldiğini düşünüyoruz. Bu nedenle, yeni hazırlanacak anayasada devletin hukukî işlevlerini yerine getiren organlarının (yasama-yürütme-yargı) bireysel özgürlük alanlarını ihlal etmemek üzere etkin bir biçimde sınırlandırılmasını talep ediyoruz.

- Bu sebeple yeni anayasada her bireyin doğuştan gelen yaşama ve özgürce seçimlerde bulunma hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmelidir.
- Özgür bir toplumun ayırt edici özelliklerinden ve özgür kalmasını temin etmenin en önemli araçlarından birisi olan düşünce ve ifade özgürlüğünün bütün koşullarda serbest bırakılması gerektiğini düşünüyoruz. İfade, din ve vicdan özgürlüğünün vazgeçilmez bir şartı olarak toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün herkese tanınması gerektiği kanaatindeyiz.
- Bizler hukuk devleti kavramının; genel, soyut ve objektif hukuk kurallarının herkese eşit biçimde uygulanması anlamına geldiğini ve bu idealin bağımsız ve tarafsız yargıçlar tarafından korunmasının şart olduğunu düşünüyoruz. Hukuk devleti açısından hukuk devletiyle bağdaşmayan idarî işlemlere ilişkin yargılama muafiyetlerine yeni anayasada yer verilmemelidir.
- Anayasanın Başlangıç kısmının kısa ve özlü olmasını, evrensel ilke ve idealler dışında hiçbir ideoloji veya dünya görüşüne yer vermemesi gerektiğini düşünüyoruz. Başlangıç kısmında insan onuru ve özgürlüğünün ve bireyin asıl değer olduğunun vurgulanmasını talep ediyoruz.
- Başkanlık, yarı başkanlık veya parlamenter hükümet sistemleri demokratik ve özgürlükçü toplumlarda uygulanan hükümet sistemleridir. Önemli olan yasama ve yürütme ilişkilerinin özgür toplumun değerlerine uyumlu olmasıdır.
- Anayasanın gelecek kuşakları bağlayıcı özelliği en aza indirilmelidir. Bu doğrultuda hazırlanacak yeni anayasada, demokrasi düşüncesiyle çelişen değiştirilemeyecek maddelere yer verilmemelidir.
- Türkiye çeşitli din, mezhep, dil, ırk ve etnik kökenlerden gelen vatandaşların oluşturduğu çoğulcu bir sosyal dokuya sahiptir. "Türklük" kavramı altında bu çeşitliliği kucaklamanın zorluğu anlaşılmış durumdadır. Toplumsal çoğulculuğu koruyarak barış içinde bir arada yaşayabilmek için "Anayasal vatandaşlık" ya da "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı" kavramı altında Türkiye'deki toplumsal çeşitlilik kucaklanmalıdır. Bu sayede din, mezhep, dil, ırk veya etnik kökeni ne olursa olsun her birey kendisini Türkiye Cumhuriyeti'nin özgür ve eşit bir vatandaşı olarak görecektir, aidiyet bağları güçlenecektir.
- Demokratik ve özgürlükçü laikliğin bir gereği olarak, devletin hukukî yapısının herhangi bir dine referans vermeden oluşturulması sağlan-

malı ve devletin tüm dinler ve dini örgütlenmeler karşısında tarafsız olduğu vurgulanmalıdır. Bu doğrultuda Diyanet İşleri Başkanlığı anayasal bir kurum olmaktan çıkarılmalıdır. Yine buna paralel olarak dinî eğitim veren kurumların sivil toplum tarafından kurulmasının önündeki engeller kaldırılmalı ve devlet eliyle bu okulların kurulması ve finansmanına son verilmelidir. Bu çerçevede, bireylerin din ve vicdan özgürlüğü önündeki engeller kaldırılmalı; dini topluluklara serbestçe girme ve bu topluluklardan ayrılma hakkı güvence altına alınmalıdır.

- Temel insan haklarından biri olan mülkiyet hakkının daha güvenceli bir hukukî rejime tâbi olması sağlanmalıdır. Kamulaştırma ve devletleştirme gibi mülkiyet hakkının kolaylıkla sınırlandırılabilmesini sağlayan maddelere yeni anayasada yer verilmemelidir:
- Devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesine olanak sağlayan program hüküm niteliğindeki düzenlemelere yeni anayasada yer verilmemelidir. Böylece, toplumsal sorunlarla mücadelede asıl sorumlu olan sivil toplumun gönüllü inisiyatifinin önü açılmalıdır.
- Özgürlüğün önemli bir temelini oluşturan sözleşme ve özel teşebbüs özgürlüğünü kısıtlayıcı hükümlere yeni anayasada yer verilmemelidir. Yeni anayasa özgür toplumlarda refah yaratma süreci olan piyasa ekonomisinin kurumlarını koruma altına almalıdır. Ayrıca, eğitim, sağlık ve ulaşım da dâhil olmak üzere bütün ekonomik sektörlerin tam rekabetçi bir piyasa yapısına kavuşturulabilmesi için bütün anayasal engeller kaldırılmalı ve gerekli kurumsal güvenceler sağlanmalıdır.
- Yeni anayasada, eğitim herhangi bir ideolojik ya da dini görüşe göre insan yetiştirme aracı olarak kurgulanmamalıdır. Eğitim özgürlüğünün bir gereği olarak anadilde eğitim hakkına yer verilmelidir. Bu hak bireysel bir hak olarak bütün vatandaşlara tanınmalıdır. Ana dilde eğitimin yanında dinî ya da seküler grupların özel sektör aracılığıyla müfredatlarını kendilerinin belirleyebileceği özel okullar açmasına izin verilmesi toplumdaki çeşitliliği ve özgürlüğü destekleyecek önemli bir fırsattır. Özel üniversite kurma ve üniversite açma yetkisi vakıflarla birlikte yerli ve yabancı sermayeye de tanınmalıdır. Üniversitelerin malî, idarî ve bilimsel özerkliğe sahip kuruluşlar olduğu hükme bağlanmalı, Yüksek Öğretim Kurumu dâhil bunun dışındaki düzenlemeler anayasada yer almamalıdır.

- Devletin idarî yapısı katı merkeziyetçi yapıdan kurtarılmalı, yerel yönetimlerin idarî ve malî özerkliği sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerde, sosyal, ekonomik, kültürel, demografik ve coğrafi şartlarına göre farklı yapılanma modelleri uygulanabilir. Ancak yerel yönetimlerin faaliyetleri temel hak ve özgürlükleri kısıtlamamalıdır.
- Askerî vesayet kurumları olarak yapılandırılmış Millî Güvenlik Kurulu, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi gibi kurumlara yer verilmemelidir.
- Güvenlik hizmetlerinin sivil denetime açık olacağı anayasada açıkça belirtilmelidir. Silahlı kuvvetler Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı ve sorumlu hâle getirilmelidir.
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları anayasal bir kurum olmaktan çıkarılmalı, üyeliğin gönüllü olduğu, örgütlenme özgürlüğünün ve çoğulculuğun teminat altına alındığı özel hukuk tüzel kişiliklerine dönüştürüleceği bir model kanunla düzenlenmelidir.